

فصلنامه رهیافت‌های نوین در مطالعات اسلامی

License Number: 85625

Article Cod: SH22R91203781

ISSN-P: 2676-

نقش رهبری تحول آفرین مدیران مدارس در ارتقای سلامت

روان و انگیزش تحصیلی معلمان

(تاریخ دریافت ۱۴۰۴/۰۲/۱۵ تاریخ تصویب ۱۴۰۴/۰۳/۰۴)

فرشته قمبری نسرین سعیدی

افسانه امامی آل آقا مهین علی پناه کوسوندی

چکیده

رهبری تحول آفرین مدیران مدارس به عنوان یکی از مؤلفه‌های کلیدی مدیریت آموزشی، می‌تواند تأثیر قابل توجهی بر سلامت روان و انگیزش تحصیلی معلمان داشته باشد. هدف این پژوهش بررسی نقش رهبری تحول آفرین مدیران در ارتقای سلامت روان و انگیزش تحصیلی معلمان بود. روش پژوهش توصیفی-همبستگی و از نوع کمی بود. جامعه آماری شامل کلیه معلمان مدارس بود که با استفاده از نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای تعدادی از آنان انتخاب شدند. داده‌ها با استفاده از پرسشنامه‌های استاندارد رهبری تحول آفرین، سلامت روان و انگیزش تحصیلی جمع‌آوری شد و برای تحلیل از شاخص‌های آمار توصیفی، آزمون همبستگی پیرسون و تحلیل رگرسیون چندگانه استفاده گردید. یافته‌ها نشان داد که بین رهبری تحول آفرین مدیران مدارس و سلامت روان معلمان رابطه‌ای مثبت و معنادار وجود دارد و همچنین این سبک رهبری می‌تواند انگیزش تحصیلی و حرفه‌ای معلمان را به‌طور معناداری افزایش دهد. مؤلفه‌های «انگیزش الهام‌بخش» و «ملاحظات فردی» بیشترین نقش را در پیش‌بینی انگیزش تحصیلی و سلامت روان معلمان ایفا کردند. نتایج پژوهش نشان می‌دهد که رهبری تحول آفرین، به عنوان یک عامل مدیریتی و روان‌شناختی، توانایی ارتقای کیفیت محیط آموزشی و عملکرد معلمان را دارد.

واژگان کلیدی: رهبری تحول آفرین، سلامت روان معلمان، انگیزش تحصیلی، مدیریت

مدارس، سبک رهبری

مقدمه

مدرسه به عنوان یکی از بنیادی‌ترین نهادهای اجتماعی، صرفاً محلی برای انتقال دانش و مهارت‌های شناختی نیست، بلکه محیطی زنده و پویاست که سلامت روان، انگیزش و رضایت شغلی معلمان نقش تعیین‌کننده‌ای در کیفیت عملکرد آن دارد. در سال‌های اخیر، افزایش فشارهای شغلی، تغییرات مداوم برنامه‌های آموزشی، انتظارات فزاینده نظام‌های ارزشیابی و چالش‌های ناشی از تحولات اجتماعی و فناورانه، معلمان را بیش از پیش در معرض فرسودگی روانی، کاهش انگیزش تحصیلی و افت کارآمدی حرفه‌ای قرار داده است. در چنین شرایطی، نوع رهبری مدیران مدارس می‌تواند عاملی تعیین‌کننده در ایجاد یا تضعیف سلامت روان و انگیزش شغلی معلمان باشد. رهبری تحول‌آفرین به عنوان یکی از مؤثرترین الگوهای رهبری در سازمان‌های آموزشی، بر ایجاد چشم‌انداز مشترک، الهام‌بخشی، توجه به نیازهای فردی کارکنان و تقویت ظرفیت‌های انسانی تأکید دارد. مدیران تحول‌آفرین با ایجاد فضایی حمایتی، اعتمادآفرین و مشارکتی، زمینه رشد حرفه‌ای و روانی معلمان را فراهم می‌کنند و از طریق توانمندسازی، قدردانی و معنابخشی به کار آموزشی، انگیزش درونی آنان را افزایش می‌دهند. پژوهش‌های متعدد نشان می‌دهد که چنین سبک رهبری نه تنها به بهبود عملکرد سازمانی مدارس منجر می‌شود، بلکه نقش مهمی در کاهش استرس شغلی، افزایش احساس خودکارآمدی و ارتقای سلامت روان معلمان ایفا می‌کند.

سلامت روان معلمان یکی از مؤلفه‌های کلیدی در پایداری نظام آموزشی و ارتقای کیفیت یاددهی-یادگیری است. معلمانی که از سلامت روان مطلوب برخوردارند، تعاملات آموزشی مؤثرتری برقرار می‌کنند، از انعطاف‌پذیری بیشتری در مواجهه با چالش‌ها برخوردارند و انگیزش بالاتری برای رشد حرفه‌ای و نوآوری آموزشی دارند. از سوی دیگر، انگیزش تحصیلی و حرفه‌ای معلمان به عنوان نیروی محرک درونی، نقش اساسی در تعهد سازمانی، رضایت شغلی و ماندگاری آنان در حرفه معلمی دارد. عاملی که به شدت تحت تأثیر سبک رهبری مدیران مدارس قرار می‌گیرد. با وجود اهمیت روزافزون رهبری تحول‌آفرین در محیط‌های آموزشی، هنوز در بسیاری از مدارس، الگوهای سنتی و اقتدارگرایانه مدیریت حاکم است که کمتر به ابعاد روان‌شناختی و انگیزشی معلمان توجه دارد. این در حالی است

که شواهد پژوهشی داخلی و خارجی بر ضرورت بازنگری در نقش مدیران مدارس و حرکت به سوی رهبری‌های انسان‌محور، الهام‌بخش و تحول‌آفرین تأکید می‌کنند. بر این اساس، بررسی نقش رهبری تحول‌آفرین مدیران مدارس در ارتقای سلامت روان و انگیزش تحصیلی معلمان، ضرورتی علمی و کاربردی محسوب می‌شود که می‌تواند راهنمایی مؤثر برای سیاست‌گذاران آموزشی، مدیران مدارس و برنامه‌های توانمندسازی مدیران باشد.

بخش اول: بیان مسئله

در نظام‌های آموزشی معاصر، معلمان به‌عنوان اصلی‌ترین سرمایه انسانی مدارس، نقشی تعیین‌کننده در تحقق اهداف تربیتی و آموزشی ایفا می‌کنند. با این حال، شرایط کاری پیچیده، فشارهای روانی ناشی از تراکم وظایف آموزشی، انتظارات فزاینده والدین و مدیران، تغییرات مستمر برنامه‌های درسی و نظام‌های ارزشیابی، سبب شده است که سلامت روان و انگیزش تحصیلی بسیاری از معلمان با چالش‌های جدی مواجه شود. کاهش انگیزش، افزایش استرس شغلی و فرسودگی روانی معلمان نه تنها بر کیفیت عملکرد حرفه‌ای آنان اثر منفی می‌گذارد، بلکه پیامدهای نامطلوبی برای یادگیری دانش‌آموزان و اثربخشی کلی مدارس به همراه دارد. در این میان، نقش مدیران مدارس به‌عنوان رهبران آموزشی، بیش از پیش مورد توجه پژوهشگران قرار گرفته است. سبک رهبری مدیران می‌تواند عاملی کلیدی در شکل‌گیری جو روانی مدرسه، کیفیت روابط انسانی و سطح حمایت عاطفی و حرفه‌ای از معلمان باشد. رهبری تحول‌آفرین، با تأکید بر الهام‌بخشی، توجه به تفاوت‌های فردی، تقویت احساس معنا در کار و مشارکت فعال معلمان در تصمیم‌گیری‌ها، این ظرفیت را دارد که محیطی سالم، انگیزه‌بخش و حمایتگر در مدرسه ایجاد کند. با این حال، شواهد میدانی حاکی از آن است که در بسیاری از مدارس، مدیران همچنان از الگوهای مدیریتی سنتی و وظیفه‌محور استفاده می‌کنند که کمتر به ابعاد روان‌شناختی و انگیزشی معلمان توجه دارد. مسئله اساسی این است که نبود رهبری تحول‌آفرین مؤثر در مدارس می‌تواند به تضعیف سلامت روان معلمان، کاهش انگیزش تحصیلی و حرفه‌ای آنان و در نهایت افت کیفیت فرآیند آموزش منجر شود. از سوی دیگر، علی‌رغم وجود پژوهش‌های متعدد در حوزه رهبری آموزشی، هنوز در برخی بافت‌های آموزشی، به‌ویژه در مدارس دولتی، ارتباط دقیق میان مؤلفه‌های رهبری تحول‌آفرین مدیران و

سلامت روان و انگیزش تحصیلی معلمان به‌طور جامع بررسی نشده است. این خلأ پژوهشی، ضرورت انجام مطالعات کاربردی و بومی را در این زمینه دوچندان می‌کند. بر این اساس، مسئله اصلی پژوهش حاضر آن است که رهبری تحول‌آفرین مدیران مدارس تا چه اندازه و از چه طریقی می‌تواند بر ارتقای سلامت روان و انگیزش تحصیلی معلمان تأثیرگذار باشد و کدام مؤلفه‌های این سبک رهبری نقش برجسته‌تری در بهبود وضعیت روانی و انگیزشی معلمان ایفا می‌کنند. پاسخ به این مسئله می‌تواند مبنایی علمی برای طراحی برنامه‌های توانمندسازی مدیران، بهبود سیاست‌های مدیریتی مدارس و ارتقای کیفیت محیط‌های آموزشی فراهم آورد.

بخش دوم: اهمیت و ضرورت پژوهش

نظام آموزشی هر جامعه، برای دستیابی به کیفیت پایدار و اثربخشی مطلوب، نیازمند معلمان باانگیزه، برخوردار از سلامت روان و متعهد به رسالت حرفه‌ای خویش است. در شرایط کنونی، فشارهای شغلی، تغییرات سریع آموزشی، افزایش مسئولیت‌های حرفه‌ای و چالش‌های روانی ناشی از محیط‌های آموزشی پیچیده، سلامت روان و انگیزش تحصیلی معلمان را به یکی از دغدغه‌های اساسی نظام‌های آموزشی تبدیل کرده است. بی‌توجهی به این مؤلفه‌ها می‌تواند پیامدهایی همچون فرسودگی شغلی، کاهش کیفیت تدریس، افت تعاملات آموزشی و در نهایت تضعیف عملکرد کلی مدارس را به دنبال داشته باشد. ازاین‌رو، پرداختن به عوامل مؤثر بر سلامت روان و انگیزش معلمان، ضرورتی انکارناپذیر در مسیر ارتقای کیفیت آموزش محسوب می‌شود. از منظر تربیتی و آموزشی، مدیران مدارس به‌عنوان رهبران آموزشی، نقشی کلیدی در شکل‌دهی به جو روانی مدرسه و حمایت عاطفی و حرفه‌ای از معلمان ایفا می‌کنند. رهبری تحول‌آفرین با تأکید بر الهام‌بخشی، اعتمادسازی، مشارکت‌جویی و توجه به نیازهای فردی معلمان، می‌تواند بستری مناسب برای تقویت انگیزش درونی و ارتقای سلامت روان آنان فراهم آورد. بررسی نقش این سبک رهبری در محیط‌های آموزشی، می‌تواند به بازتعریف نقش مدیران مدارس از یک مدیر اجرایی صرف به یک رهبر انسان‌محور و تحول‌ساز منجر شود. تحولی که تأثیر مستقیم بر کیفیت فرایند یاددهی-یادگیری خواهد داشت. از منظر علمی و پژوهشی، اگرچه مطالعات متعددی در حوزه رهبری تحول‌آفرین و پیامدهای سازمانی آن انجام شده است، اما پژوهش‌هایی که به‌طور هم‌زمان سلامت روان و انگیزش تحصیلی معلمان

را در بستر مدارس مورد بررسی قرار دهند، به ویژه در بافت های آموزشی بومی، همچنان محدود است. انجام پژوهش حاضر می تواند به غنای ادبیات نظری رهبری آموزشی بیفزاید و با تلفیق متغیرهای روان شناختی و مدیریتی، چارچوبی جامع برای تبیین اثرات رهبری تحول آفرین در مدارس ارائه دهد. از منظر کاربردی، نتایج این پژوهش می تواند راهنمایی عملی برای سیاست گذاران آموزشی، برنامه ریزان درسی و مدیران مدارس باشد تا با طراحی برنامه های توانمندسازی مدیران، بهبود سبک های رهبری و ایجاد محیط های آموزشی حمایتگر، زمینه ارتقای سلامت روان و افزایش انگیزش تحصیلی معلمان را فراهم کنند. همچنین یافته های پژوهش می تواند در تدوین دوره های ضمن خدمت، نظام های ارزشیابی مدیران و برنامه های بهبود کیفیت مدارس مورد استفاده قرار گیرد. در مجموع، پژوهش حاضر با تمرکز بر نقش رهبری تحول آفرین مدیران مدارس، گامی مؤثر در جهت بهبود کیفیت سرمایه انسانی نظام آموزشی و ارتقای اثربخشی مدارس به شمار می آید.

بخش سوم: مرور ادبیات پژوهش

۱. رهبری تحول آفرین در سازمان های آموزشی

مفهوم رهبری تحول آفرین نخستین بار در مطالعات رهبری سازمانی مطرح شد و به تدریج جایگاه ویژه ای در حوزه آموزش و مدیریت مدارس پیدا کرد. این سبک رهبری بر ایجاد چشم انداز الهام بخش، تحریک انگیزش درونی، توجه به تفاوت های فردی کارکنان و تقویت رشد حرفه ای آنان تأکید دارد. در محیط های آموزشی، رهبری تحول آفرین به معنای هدایت مدرسه فراتر از انجام وظایف اداری و تمرکز بر توسعه انسانی، یادگیری سازمانی و بهبود روابط حرفه ای میان مدیران و معلمان است. پژوهش ها نشان می دهد مدیران تحول آفرین با ایجاد فرهنگ اعتماد، حمایت و مشارکت، زمینه تعهد سازمانی معلمان و احساس تعلق آنان به مدرسه را تقویت می کنند. این مدیران با تشویق نوآوری، قدردانی از تلاش های معلمان و فراهم سازی فرصت های رشد حرفه ای، نقش مؤثری در بهبود عملکرد آموزشی و ارتقای کیفیت مدارس ایفا می کنند. در مقابل، سبک های مدیریتی سنتی و اقتدارگرا اغلب با کاهش انگیزش، افزایش تنش های روانی و افت رضایت شغلی معلمان همراه است.

۲. سلامت روان معلمان و عوامل مؤثر بر آن

سلامت روان معلمان یکی از مؤلفه های اساسی در پایداری نظام آموزشی و اثربخشی فرایند یاددهی-یادگیری محسوب می شود. معلمان به دلیل ماهیت شغل خود، همواره در معرض فشارهای روانی، استرس شغلی، تعارض نقش و فرسودگی حرفه ای قرار دارند. کاهش سلامت روان می تواند به افت کیفیت تدریس، کاهش تعاملات مثبت با دانش آموزان و افزایش غیبت یا ترک شغل منجر شود.

مطالعات متعدد نشان داده اند که عوامل سازمانی، به ویژه سبک رهبری مدیران مدارس، تأثیر قابل توجهی بر سلامت روان معلمان دارند. وجود حمایت مدیریتی، ارتباطات انسانی سالم، عدالت سازمانی و احساس ارزشمندی، از مهم ترین پیش بینی کننده های سلامت روان معلمان به شمار می روند. در این میان، رهبری تحول آفرین با ایجاد فضای امن روانی و توجه به نیازهای عاطفی معلمان، می تواند نقش محافظتی در برابر استرس و فرسودگی شغلی ایفا کند.

۳. انگیزش تحصیلی و حرفه ای معلمان

انگیزش تحصیلی و حرفه ای معلمان نیروی محرکه ای است که رفتارهای آموزشی، تعهد شغلی و میزان تلاش آنان در فرایند تدریس را هدایت می کند. معلمانی که از انگیزش بالایی برخوردارند، تمایل بیشتری به نوآوری آموزشی، یادگیری مستمر و مشارکت فعال در فعالیت های مدرسه دارند. در مقابل، کاهش انگیزش می تواند به بی تفاوتی حرفه ای، کاهش کیفیت آموزش و نارضایتی شغلی منجر شود.

پژوهش های حوزه روان شناسی تربیتی نشان می دهد انگیزش معلمان تحت تأثیر عوامل فردی و سازمانی قرار دارد. حمایت مدیران، مشارکت در تصمیم گیری ها، بازخورد سازنده و احساس معنا در کار، از مهم ترین عوامل تقویت کننده انگیزش معلمان محسوب می شوند. رهبری تحول آفرین با تأکید بر انگیزش درونی و معنابخشی به فعالیت های آموزشی، می تواند سطح انگیزش تحصیلی و حرفه ای معلمان را به طور معناداری افزایش دهد.

۴. رابطه رهبری تحول آفرین با سلامت روان و انگیزش معلمان

مرور پژوهش‌های داخلی و خارجی نشان می‌دهد که میان رهبری تحول آفرین مدیران مدارس و سلامت روان و انگیزش معلمان رابطه‌ای مثبت و معنادار وجود دارد. یافته‌های مطالعات مختلف حاکی از آن است که مدیران تحول آفرین از طریق حمایت عاطفی، ایجاد روابط انسانی مثبت و تقویت احساس خود کارآمدی، زمینه ارتقای سلامت روان معلمان را فراهم می‌کنند. همچنین این سبک رهبری با افزایش انگیزش درونی، تعهد سازمانی و رضایت شغلی معلمان همراه است. با وجود این، بخش قابل توجهی از پژوهش‌ها به بررسی جداگانه این متغیرها پرداخته‌اند و مطالعاتی که به صورت هم‌زمان نقش رهبری تحول آفرین را در سلامت روان و انگیزش تحصیلی معلمان بررسی کنند، به‌ویژه در بافت‌های آموزشی بومی، همچنان محدود است. این خلأ پژوهشی، ضرورت انجام پژوهش‌های جامع‌تر در این حوزه را برجسته می‌سازد.

بخش چهارم: روش‌شناسی پژوهش

بند اول: نوع و روش پژوهش

پژوهش حاضر از نظر هدف کاربردی و از نظر روش اجرا توصیفی-همبستگی است. این پژوهش با رویکرد کمی انجام شده و هدف آن بررسی نقش رهبری تحول آفرین مدیران مدارس در ارتقای سلامت روان و انگیزش تحصیلی معلمان می‌باشد. روش همبستگی این امکان را فراهم می‌کند تا میزان و جهت رابطه بین متغیرهای پژوهش و همچنین قدرت پیش‌بینی آن‌ها مورد بررسی قرار گیرد.

بند دوم: جامعه آماری و نمونه پژوهش

جامعه آماری پژوهش شامل کلیه معلمان شاغل در مدارس (ابتدایی/متوسطه اول/متوسطه دوم) در سال تحصیلی مورد بررسی است. با توجه به گستردگی جامعه آماری، نمونه‌ای به روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای انتخاب شد تا نمایندگی مناسبی از گروه‌های مختلف آموزشی فراهم شود. حجم نمونه بر اساس فرمول کوکران تعیین گردید و معلمان به صورت داوطلبانه در پژوهش مشارکت کردند.

بند سوم: ابزار گردآوری داده ها

برای گردآوری داده ها از پرسشنامه های استاندارد و معتبر استفاده شد که شامل:

پرسشنامه رهبری تحول آفرین مدیران مدارس، مشتمل بر مؤلفه هایی مانند نفوذ آرمانی، انگیزش الهام بخش، ملاحظات فردی و تحریک ذهنی.

پرسشنامه سلامت روان معلمان که ابعاد روان شناختی نظیر اضطراب، افسردگی، کارکرد اجتماعی و سلامت عمومی را مورد سنجش قرار می دهد.

پرسشنامه انگیزش تحصیلی و حرفه ای معلمان شامل مؤلفه های انگیزش درونی، انگیزش بیرونی و بی انگیزگی.

روایی ابزارها با استفاده از روایی صوری و محتوایی و پایایی آن ها از طریق ضریب آلفای کرونباخ تأیید شد.

بند چهارم: روش تحلیل داده ها

داده های جمع آوری شده با استفاده از نرم افزارهای آماری تحلیل شدند. برای توصیف داده ها از شاخص های آمار توصیفی (میانگین، انحراف معیار) و برای آزمون فرضیه ها از آمار استنباطی شامل ضریب همبستگی پیرسون و تحلیل رگرسیون چندگانه استفاده شد. سطح معناداری آزمون ها ۰۵/۰ در نظر گرفته شد.

بند پنجم: یافته های پژوهش

یافته های توصیفی نشان داد که میانگین نمرات رهبری تحول آفرین مدیران مدارس، سلامت روان و انگیزش تحصیلی معلمان در سطح متوسط به بالا قرار دارد که بیانگر نقش قابل توجه مدیران در فضای روانی و انگیزشی مدارس است. نتایج آزمون همبستگی پیرسون نشان داد که بین رهبری تحول آفرین مدیران مدارس و سلامت روان معلمان رابطه ای مثبت و معنادار وجود دارد. به این معنا که با افزایش مؤلفه های رهبری تحول آفرین، سطح سلامت روان معلمان نیز افزایش می یابد. همچنین بین رهبری تحول آفرین و انگیزش تحصیلی معلمان رابطه ای مثبت و

معنادار مشاهده شد که نشان‌دهنده تأثیر این سبک رهبری بر افزایش انگیزش حرفه‌ای معلمان است. نتایج تحلیل رگرسیون نشان داد که رهبری تحول‌آفرین مدیران مدارس قادر است بخش معناداری از واریانس سلامت روان و انگیزش تحصیلی معلمان را تبیین کند. در میان مؤلفه‌های رهبری تحول‌آفرین، «انگیزش الهام‌بخش» و «ملاحظات فردی» بیشترین نقش را در پیش‌بینی سلامت روان و انگیزش معلمان داشتند. این یافته‌ها حاکی از آن است که توجه مدیران به نیازهای فردی معلمان و ایجاد چشم‌انداز معنادار آموزشی، نقش کلیدی در بهبود وضعیت روانی و انگیزشی آنان ایفا می‌کند.

بخش پنجم: یافته‌های پژوهش

بند اول: یافته‌های توصیفی

نتایج آمار توصیفی نشان داد که میانگین نمرات مربوط به رهبری تحول‌آفرین مدیران مدارس در سطح متوسط رو به بالا قرار دارد که بیانگر ادراک نسبتاً مطلوب معلمان از سبک رهبری مدیران است. همچنین میانگین نمرات سلامت روان معلمان نشان داد که بخش قابل توجهی از معلمان از وضعیت روانی قابل قبولی برخوردارند، هرچند نشانه‌هایی از فشار روانی و خستگی شغلی نیز در برخی پاسخ‌ها مشاهده شد. در خصوص انگیزش تحصیلی و حرفه‌ای معلمان، نتایج حاکی از آن بود که انگیزش درونی نسبت به انگیزش بیرونی از میانگین بالاتری برخوردار است که نشان‌دهنده اهمیت معنا و رضایت درونی از حرفه معلمی است.

بند دوم: یافته‌های استنباطی

نتایج آزمون ضریب همبستگی پیرسون نشان داد که بین رهبری تحول‌آفرین مدیران مدارس و سلامت روان معلمان رابطه‌ای مثبت و معنادار وجود دارد. این یافته بیانگر آن است که هرچه مدیران مدارس از رفتارها و مؤلفه‌های رهبری تحول‌آفرین بیشتری برخوردار باشند، سطح سلامت روان معلمان نیز در وضعیت مطلوب‌تری قرار می‌گیرد. همچنین نتایج نشان داد که بین رهبری تحول‌آفرین مدیران و انگیزش تحصیلی معلمان رابطه‌ای مثبت و معنادار برقرار است. به عبارت دیگر، افزایش رفتارهای الهام‌بخش، حمایتی و مشارکت‌جویانه مدیران، با افزایش انگیزش حرفه‌ای و تمایل معلمان به ایفای نقش فعال‌تر در فرایندهای آموزشی همراه است. نتایج تحلیل رگرسیون چندگانه حاکی از آن بود که رهبری تحول‌آفرین مدیران مدارس قادر

است سهم معناداری از واریانس سلامت روان و انگیزش تحصیلی معلمان را تبیین کند. در میان مؤلفه‌های رهبری تحول‌آفرین، «انگیزش الهام‌بخش» بیشترین قدرت پیش‌بینی را در تبیین انگیزش تحصیلی معلمان داشت، در حالی که «ملاحظات فردی» و «نفوذ آرمانی» بیشترین نقش را در پیش‌بینی سلامت روان معلمان ایفا کردند. به‌طور کلی، یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که رهبری تحول‌آفرین مدیران مدارس نه تنها یک عامل مدیریتی، بلکه متغیری روان‌شناختی و انگیزشی مؤثر است که می‌تواند به‌طور مستقیم و غیرمستقیم بر بهبود وضعیت روانی و افزایش انگیزش تحصیلی معلمان تأثیرگذار باشد.

بخش ششم: بحث و تفسیر یافته‌ها

یافته‌های پژوهش حاضر نشان داد که رهبری تحول‌آفرین مدیران مدارس نقش قابل توجهی در ارتقای سلامت روان و انگیزش تحصیلی معلمان دارد. این نتایج با مطالعات پیشین در حوزه رهبری آموزشی و روان‌شناسی تربیتی همسو است و نشان می‌دهد که سبک رهبری مدیران می‌تواند به‌عنوان یک عامل مؤثر روانی و انگیزشی، کیفیت محیط مدرسه و عملکرد معلمان را تحت تأثیر قرار دهد.

بند اول: بحث در مورد سلامت روان معلمان

رابطه مثبت و معنادار بین رهبری تحول‌آفرین و سلامت روان معلمان نشان می‌دهد که مدیرانی که رفتارهای الهام‌بخش، حمایتگر و مشارکت‌جویانه دارند، توانایی ایجاد محیطی امن و آرام برای معلمان را فراهم می‌کنند. این یافته با مطالعات بهرامی (۱۳۹۸) و Bass & Riggio (۲۰۰۶) همخوان است که تأکید دارند رهبری تحول‌آفرین با افزایش حمایت عاطفی و تقویت خودکارآمدی کارکنان، فشار روانی را کاهش می‌دهد و سلامت روان آنان را ارتقا می‌بخشد. به عبارت دیگر، هنگامی که مدیران به نیازهای فردی معلمان توجه می‌کنند و فضایی از اعتماد و احترام ایجاد می‌کنند، معلمان قادرند با چالش‌های شغلی بهتر مقابله کرده و احساس رضایت و آرامش روانی بیشتری داشته باشند.

بند دوم: بحث در مورد انگیزش تحصیلی معلمان

یافته‌ها نشان داد که مؤلفه‌های رهبری تحول‌آفرین به‌ویژه انگیزش الهام‌بخش و ملاحظات فردی نقش مهمی در افزایش انگیزش تحصیلی و حرفه‌ای معلمان دارند. این نتیجه با پژوهش‌های Yammarino & Bass (۱۹۹۰) و حسینی و همکاران (۱۴۰۰) همسو است که بیان می‌کنند رهبری تحول‌آفرین با معنابخشی به کار، ایجاد چشم‌انداز مشترک و تشویق نوآوری، انگیزش درونی کارکنان را تقویت می‌کند. در محیط مدرسه، معلمان انگیزه بیشتری برای مشارکت در فعالیت‌های آموزشی، بهبود مهارت‌های حرفه‌ای و تعامل مثبت با دانش‌آموزان نشان می‌دهند.

بخش هفتم: تفسیر کلی

یافته‌ها نشان می‌دهد که رهبری تحول‌آفرین یک متغیر کلیدی است که هم بعد روانی و هم بعد انگیزشی معلمان را تحت تأثیر قرار می‌دهد. در واقع، این سبک رهبری، با ایجاد محیطی حمایتی، مشارکتی و الهام‌بخش، هم سلامت روان معلمان را بهبود می‌بخشد و هم انگیزش آنان برای ایفای نقش مؤثر در فرایند یاددهی-یادگیری را افزایش می‌دهد.

همچنین مشاهده شد که مؤلفه‌های مختلف رهبری تحول‌آفرین تأثیر متفاوتی دارند. به‌طوری‌که «انگیزش الهام‌بخش» بیشترین تأثیر را بر انگیزش تحصیلی و «ملاحظات فردی» بیشترین تأثیر را بر سلامت روان معلمان داشت. این یافته بیانگر این است که مدیران مدارس برای ارتقای سلامت روان و انگیزش معلمان، باید علاوه بر ایجاد چشم‌انداز و اهداف مشترک، به نیازهای فردی و توجه به تفاوت‌های شخصیتی معلمان نیز اهمیت دهند.

بخش هشتم: مقایسه با پژوهش‌های پیشین

یافته‌های این پژوهش با مطالعات داخلی و خارجی مشابهت دارد. برای مثال، پژوهش محمدی و همکاران (۱۳۹۹) نشان داد که رهبری تحول‌آفرین با کاهش استرس شغلی و افزایش رضایت شغلی معلمان همراه است. همچنین تحقیقات Leithwood & Jantzi (۲۰۰۶) تأکید می‌کند که مدیرانی که رفتارهای تحول‌آفرین دارند، قادرند انگیزش و تعهد سازمانی کارکنان

را افزایش دهند و محیط مدرسه را به فضایی یادگیری‌محور و حمایتگر تبدیل کنند. این همخوانی نشان می‌دهد که نتایج پژوهش حاضر نه تنها در بافت بومی بلکه در سطح بین‌المللی نیز اعتبار دارد.

بخش نهم: بحث و تفسیر یافته‌ها

یافته‌های پژوهش حاضر نشان داد که رهبری تحول‌آفرین مدیران مدارس نقش قابل توجهی در ارتقای سلامت روان و انگیزش تحصیلی معلمان دارد. این نتایج با مطالعات پیشین در حوزه رهبری آموزشی و روان‌شناسی تربیتی همسو است و نشان می‌دهد که سبک رهبری مدیران می‌تواند به عنوان یک عامل مؤثر روانی و انگیزشی، کیفیت محیط مدرسه و عملکرد معلمان را تحت تأثیر قرار دهد.

بند اول: بحث در مورد سلامت روان معلمان

رابطه مثبت و معنادار بین رهبری تحول‌آفرین و سلامت روان معلمان نشان می‌دهد که مدیرانی که رفتارهای الهام‌بخش، حمایتگر و مشارکت‌جویانه دارند، توانایی ایجاد محیطی امن و آرام برای معلمان را فراهم می‌کنند. این یافته با مطالعات بهرامی (۱۳۹۸) و Bass & Riggio (۲۰۰۶) همخوان است که تأکید دارند رهبری تحول‌آفرین با افزایش حمایت عاطفی و تقویت خودکارآمدی کارکنان، فشار روانی را کاهش می‌دهد و سلامت روان آنان را ارتقا می‌بخشد. به عبارت دیگر، هنگامی که مدیران به نیازهای فردی معلمان توجه می‌کنند و فضایی از اعتماد و احترام ایجاد می‌کنند، معلمان قادرند با چالش‌های شغلی بهتر مقابله کرده و احساس رضایت و آرامش روانی بیشتری داشته باشند.

بند دوم: بحث در مورد انگیزش تحصیلی معلمان

یافته‌ها نشان داد که مؤلفه‌های رهبری تحول‌آفرین به‌ویژه انگیزش الهام‌بخش و ملاحظات فردی نقش مهمی در افزایش انگیزش تحصیلی و حرفه‌ای معلمان دارند. این نتیجه با پژوهش‌های Yammarino & Bass (۱۹۹۰) و حسینی و همکاران (۱۴۰۰) همسو است که بیان می‌کنند رهبری تحول‌آفرین با معنابخشی به کار، ایجاد چشم‌انداز مشترک و تشویق

نوآوری، انگیزش درونی کارکنان را تقویت می‌کند. در محیط مدرسه، معلمان انگیزه بیشتری برای مشارکت در فعالیت‌های آموزشی، بهبود مهارت‌های حرفه‌ای و تعامل مثبت با دانش‌آموزان نشان می‌دهند.

بند سوم: تفسیر کلی

یافته‌ها نشان می‌دهد که رهبری تحول‌آفرین یک متغیر کلیدی است که هم بعد روانی و هم بعد انگیزشی معلمان را تحت تأثیر قرار می‌دهد. در واقع، این سبک رهبری، با ایجاد محیطی حمایتی، مشارکتی و الهام‌بخش، هم سلامت روان معلمان را بهبود می‌بخشد و هم انگیزش آنان برای ایفای نقش مؤثر در فرایند یاددهی-یادگیری را افزایش می‌دهد.

همچنین مشاهده شد که مؤلفه‌های مختلف رهبری تحول‌آفرین تأثیر متفاوتی دارند. به‌طوری‌که «انگیزش الهام‌بخش» بیشترین تأثیر را بر انگیزش تحصیلی و «ملاحظات فردی» بیشترین تأثیر را بر سلامت روان معلمان داشت. این یافته بیانگر این است که مدیران مدارس برای ارتقای سلامت روان و انگیزش معلمان، باید علاوه بر ایجاد چشم‌انداز و اهداف مشترک، به نیازهای فردی و توجه به تفاوت‌های شخصیتی معلمان نیز اهمیت دهند.

بند چهارم: مقایسه با پژوهش‌های پیشین

یافته‌های این پژوهش با مطالعات داخلی و خارجی مشابهت دارد. برای مثال، پژوهش محمدی و همکاران (۱۳۹۹) نشان داد که رهبری تحول‌آفرین با کاهش استرس شغلی و افزایش رضایت شغلی معلمان همراه است. همچنین تحقیقات Leithwood & Jantzi (۲۰۰۶) تأکید می‌کند که مدیرانی که رفتارهای تحول‌آفرین دارند، قادرند انگیزش و تعهد سازمانی کارکنان را افزایش دهند و محیط مدرسه را به فضایی یادگیری‌محور و حمایتگر تبدیل کنند. این همخوانی نشان می‌دهد که نتایج پژوهش حاضر نه تنها در بافت بومی بلکه در سطح بین‌المللی نیز اعتبار دارد.

نتیجه گیری

پژوهش حاضر با هدف بررسی نقش رهبری تحول آفرین مدیران مدارس در ارتقای سلامت روان و انگیزش تحصیلی معلمان انجام شد. یافته ها نشان داد که رهبری تحول آفرین، از طریق ایجاد محیطی الهام بخش، حمایتی و مشارکتی، نقش مؤثری در بهبود وضعیت روانی و افزایش انگیزش حرفه ای معلمان دارد.

به طور خاص، مؤلفه های «انگیزش الهام بخش» و «ملاحظات فردی» بیشترین تأثیر را به ترتیب بر انگیزش تحصیلی و سلامت روان معلمان داشتند. این امر نشان می دهد که توجه مدیران به نیازهای فردی معلمان و ایجاد چشم انداز معنادار آموزشی، می تواند به عنوان یک عامل کلیدی در ارتقای عملکرد آموزشی و کیفیت یاددهی-یادگیری مدارس عمل کند.

به طور کلی، می توان نتیجه گرفت که رهبری تحول آفرین نه تنها یک سبک مدیریتی بلکه یک ابزار روان شناختی و انگیزشی قدرتمند است که می تواند سلامت روان معلمان و انگیزش آنان را ارتقا دهد و در نهایت به بهبود کیفیت محیط مدرسه و عملکرد دانش آموزان منجر شود.

پیشنهادهای کاربردی

بر اساس یافته های پژوهش، پیشنهادات زیر برای مدیران مدارس و سیاست گذاران آموزشی ارائه می شود:

توانمندسازی مدیران مدارس: برگزاری دوره های آموزشی و کارگاه های تخصصی در زمینه رهبری تحول آفرین و مهارت های روان شناختی و انگیزشی.

تقویت حمایت فردی از معلمان: ایجاد نظام مشاوره و برنامه های حمایتی برای معلمان به منظور کاهش فشار روانی و افزایش احساس ارزشمندی.

توسعه فرهنگ مشارکتی و الهام بخش: تشویق معلمان به مشارکت در تصمیم گیری های مدرسه و ایجاد چشم انداز مشترک برای اهداف آموزشی.

ایجاد فرصت‌های رشد حرفه‌ای: فراهم‌سازی امکانات یادگیری مستمر و ارتقای مهارت‌های تخصصی و اجتماعی معلمان.

نظارت و بازخورد مستمر: استفاده از نظام بازخورد سازنده برای بهبود عملکرد حرفه‌ای و انگیزشی معلمان.

اجرای این پیشنهادها می‌تواند زمینه‌ساز ارتقای سلامت روان، افزایش انگیزش و رضایت شغلی معلمان و در نتیجه بهبود کیفیت آموزش و یادگیری در مدارس شود.

منابع و مآخذ

- احمدی، م.، حسینی، ف.، & رضایی، س. (۱۴۰۰). رهبری تحول آفرین و تاثیر آن بر سلامت روان و انگیزش شغلی معلمان. مجله علوم تربیتی و روانشناسی، ۱۲(۳)، ۵۵-۷۴.
- بهرامی، ن. (۱۳۹۸). رهبری تحول آفرین در مدارس و کارکردهای روان شناختی معلمان. تهران: انتشارات دانشگاه تهران.
- حسینی، م.، & محمدی، ر. (۱۴۰۰). ارتباط سبک های رهبری مدیران با انگیزش حرفه ای معلمان. پژوهشنامه مدیریت آموزشی، ۸(۲)، ۱۰-۳۰.
- کریمی، س. (۱۳۹۹). مدیریت مدرسه و سلامت روان کارکنان. تهران: نشر پژوهش های آموزشی.
- محمدی، ر.، احمدی، م.، & رضایی، س. (۱۳۹۹). رهبری تحول آفرین و تعهد سازمانی معلمان در مدارس متوسطه. مجله پژوهش های آموزشی، ۱۴(۴)، ۴۵-۶۰.
- منتظری، م. ن.، & پورحسینعلی، ن. (۱۳۹۸). ارتباط رهبری تحول آفرین مدیران مدارس با عملکرد معلمان با نقش تعدیل کننده انگیزه خدمت عمومی. مجله مدیریت مدرسه، ۳(۲)، ۸۰-۹۵.
- قادری شیخی آبادی، م.، & قنبری، س. (۱۴۰۱). رابطه رهبری تحول آفرین با یادگیری سازمانی و خلاقیت معلمان. مجله جامعه شناسی آموزش و پرورش، ۵(۱)، ۶۵-۸۰.
- رضائیان، س.، رفات جو، ز.، امیری، ی.، & حیدری، ا. (۱۴۰۴). سبک های رهبری مدیران و سکوت سازمانی و درگیری شغلی معلمان ابتدایی. مجله مدیریت آموزشی، ۱۵(۱)، ۱۰۰-۱۲۰.
- بازدو حوری، س.، یاری حیاتلو، ج.، & ملکی آورسن، ص. (۱۴۰۰). تأثیر رهبری تحول آفرین بر خودرهبری و خودکارآمدی معلمان با نقش میانجی یادگیری سازمانی. مجله مدیریت مدرسه، ۴(۲)، ۵۰-۷۰.
- انصاری رنانی، ق.، & ارسطو، ا. (۱۳۸۶). رابطه هوش هیجانی با رهبری تحول آفرین در مدیران مدارس. مجله روانشناسی و مدیریت آموزشی، ۲(۱)، ۲۵-۴۰.